

זיגוב הידיים; לפני או אזורי הברכה?

1) רקע – "הפוטנציאל" של... זטילת ידיים

משנה מסכת ידים פרק ב משנה ג -נטל לידו אחת ושפשפה בחברתה= טמאה.

פירוש הברטנורא [שם]- ושפשפה בחברתה; שלא נטלה. נטמאו המים שעליה **מחמת חברתה דלא נטלה**, וחוזרים ומטמאין את היד שנטל.

2) מקור הזוזה לזגוב ידיים אזורי זטילתם

מסכת סוטה דף ד עמוד ב -אמר רבי אבהו: כל האוכל פת בלא ניגוב ידיים - כאילו אוכל לחם טמא, שנאמר: +יחזקאל ד+ ויאמר ה' ככה יאכלו בני

ישראל את לחמם טמא

שולחן ערוך [או"ח קנ"ח/ב]- וינגבם היטב קודם שיבצע, שהאוכל בלי ניגוב ידיים כאילו אוכל לחם טמא.

3) טעם: מוזלוקת הראשונים

רש"י [שם]- דבר מאוס הוא וחשוב כטומאה שנאמר "ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא"- אלמא; דבר מיאוס קרי טומאה.	אור זרוע ¹ [א/ע"ט] - ...ומורי רבינו יהודה בר יצחק של"י כתב בשם רבי' תם זצ"ל דאע"ג דאמרי' "תכף לנט"י ברכה"- אין לברך אלא לאחר ניגוב דהוא עיקר נטילה דאמרי' פ"ק דסוטה... כל האוכל פת בלא ניגוב ידיים כאלו אוכל לחם טמא... ופר"ח שהמים מכשירים האוכלים והפירות לטומאה ואם לא ינגב ידיו בטוב תצא הלחלוחית שבידיו להפת, ויוכשר לטומאה...	אור זרוע בשם ספר המקצועות [א/ע"ט] - ... כך ראינו לרבותי' שמברכין כשמנטל השמש מים על ידיו ואם אין לו שמש מברך בשעה שמתחיל ליטול. והקשינו ואמרנו; הלא נטילה זו דומיא דטבילה היא, ועדיין אין ידיו טהורות, והאיך יכול לברך ולהזכיר שם ועדיין טמא? ומצינו בפירוש ש"כל הברכות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה... דאכתי גברא דחוייא הוא ולא חזי הוא"... אבל שאר חייבי טבילות מברכין ואח"כ טובלין...הלכך מברך קודם על נטילת ידיים ואח"כ הוא נוטל וכן פי' רבינו חננאל בר חושאל זצ"ל וכן ראינו לרבותינו הגאונים שעושין כן
מ'אוס	מאנה	המא' = אדעתא, דין רב' של "צומר לצויותן

4) נפק"מ; טובל ידיו במקווה

דג"מ - צ"יין צריק ניטוב משום "מ'אוס"	דא"ו"ז סט"מ קר"ח - לא צריק לנטל שהרי המים טהורים	דא"ו"ז סט"מ ספר המקצועות - לא משנה
---	---	---

להלכה- ידיו "טהורות" ללא ניגוב

החזון איש [כ"ה/ו]- ע"כ הניגוב הוא משום מיאוס ולא משום טומאה, דהא אי נטל רביעית שלמה אין המים טמאים ובפחות מרביעית גם הידים טמאות אף אחר ניגוב... ולא מש"ל דין אוכל בלא ניגוב?! אלא ע"כ הטעם משום מיאוס.	משנה ברורה [קנח/מ"ה-מ"ו]- ורש"ל כתב דעיקר הניגוב הוא משום נקיות, דכשידיו לחים ממי הניגוב יש בו משום מיאוס...ואף במטביל דא"צ ניגוב מן הדין, כתב המ"א דמי שדעתו קצה עליו יש בו משום מיאוס וצריך ניגוב.	משנה ברורה [קנח/מ"ה]- כתב הב"י דהיינו משום דמים הראשונים ששופך על ידיו טמאים... ואף דשופך מים שניים לטהר המים כדאיתא שם מ"מ לכתחלה צריך להעביר את הראשונים לגמרי ע"י ניגוב
ערוך השולחן [שם י"ז]- ולכן יזהר לנגבם היטב, ועיקר דין זה הוא מצד טומאת המים כמו שיתבאר וכשנטל בפעם הראשון הרבה מים אינן טמאות וכן הטובל בנהר, אבל מ"מ לא ראינו מעולם לאכול בידיים לחות ומכוער הוא.	שולחן ערוך [שם י"ג]-המטביל ידיו, יכול לאכול בלא ניגוב, וה"ה לנוטל ידיו בבת אחת ושופך עליהם רביעית מים בב"א, או שנטל ידו אחת ושפך עליה רביעית וכן שפך על חברתה.	משנה ברורה [שם מ"ו]-ורק במטביל אין צריכין ניגוב דטבילת הידים הוא כעין טהרה דאורייתא של טבילת הגוף ושם בודאי אין צריך ניגוב, ולכן גם בטבילת ידיים לא תקנו בו ניגוב וכדבריו כתב גם הב"ח בסימן קס"ה וכן הסכימו שאר אחרונים.

¹ ר' יצחק ב"ר משה, וינה [1180-1250], תלמיד הראב"ה ועוד מבעלי התוספות, ורבם של המהר"ם מרוטנבורג ושל עוד מאחרוני בעלי התוספות. ספרו 'אור זרוע' מכיל פסקים, פירושים ותשובות לפי נושאים, בערך לפי סדר המסכתות [בדפוסים חולק הספר גם לסימנים], ומצוטט מאד בעיקר בספר המרדכי ובהגהות אשר"י, ומשם בבית-יוסף ובשאר הפוסקים.

5) לסיכום - האם מברך קודם הניגוב או אזורי הניגוב בזמנא דברכה של רביעית [רוב הנוטלות]

<p>1) שולחן ערוך [שם י"א] - מברך קודם נטילה, שכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן.</p> <p>2) רמ"א [שם י"א] - ואם שכח לברך עד אחר נגוב, מברך אח"כ.</p> <p>הסבר המגן אברהם [שם ט"ז] - ולא דמי לשאר ברכו' שאינו מברך אח"כ משום דק"ל נרא' ונדח' אינו חוזר ונרא' כמ"ש סי' קס"ז ס"ח משא"כ כאן דלא חזי מעיקרא לברכה מותר לברך אח"כ</p> <p>ערוך השולחן [שם י"ז] - ... וכן הסכימו גדולי אחרונים שיברך אח"כ וכן עיקר לדינא</p>	<p>שולחן ערוך [שם י"א] - ונהגו שלא לברך עד אחר נטילה, משום דפעמים שאין ידיו נקיות, ומפני כך מברכין עליהם אחר ששפשף ידיו, שכבר ידיו נקיות קודם שיטול עליהם מים שניים.</p>	<p>הרמ"א [שם י"א] - הגה: גם יכול לברך עליהם קודם נגוב, שגם הנגוב מן המצוה, ומקרי עובר לעשייתן (הגהות אשרי פ"ק);</p> <p>ט"ז [שם י"ב] - ... אבל לפי הנראה הרבה יותר לע"ד דאחר גמר קיום המצוה, דהיינו הניגוב לא יברך.</p> <p>ערוך השולחן [שם י"ז] - ולכן נחשב גם הניגוב מן המצוה, וכשמברך קודם ניגוב הוי עובר לעשייתן וכן המנהג הפשוט ואין לשנות.</p>
---	--	--

6) בשולי הדברים; האם מקפידים על "טהרה" כל השנה?

שולחן ערוך [או"ח קנח/ד] - אם אוכל דבר שטיבולו באחד משבעה משקין... ולא נתנגב, ואפילו אין ידיו נוגעות במקום המשקה, צריך נטילה בלא ברכה.

שולחן ערוך [או"ח תעג/ו] - נוטל ידיו לצורך טבול ראשון **ולא יברך על הנטילה**, ויקח מהכרפס פחות מכזית ומטבולו בחומץ.

<p>משנה ברורה [קנח/כ] - בלא ברכה; כי יש מקצת הראשונים דסברי שלא הצריכו חכמים נט"י לדבר שטיבולו במשקה אלא בימיהם שהיו אוכלים בטהרה, משא"כ עכשיו שכולנו טמאי מתים ולכך לא יברך ענט"י שספק ברכות להקל. והנה במ"א הביא בשם הל"ח דהעולם נוהגים שלא ליטול ויש להם על מה שיסמוכו היינו על מקצת הראשונים הנ"ל.</p>	<p>משנה ברורה [קנח/כ] - ... אבל הרבה אחרונים החמירו מאד בדבר וכתבו דהעיקר כרוב הפוסקים דצריך נטילה מדינא אף בזה"ז, ועיין בביאור הגר"א שגם דעתו כן והחמיר מאד בזה שאף צריך לברך ע"ז.</p> <p>הסבר הט"ז [שם ו] - דכל שטיבולו במשקה צריך נטילה. מכאן יש תוכחת מגולה לאותן שאין נזהרין בכל השנה ליטול קודם שיאכל דבר שטיבולו במשקה דמה נשתנה הלילה הזה מכל הימים שבשנה ... אלא ודאי שאין כאן אלא חסרון זהירות ואין מדקדקים להשוות מידותיהם:</p>
---	--